

Нанкінський Христос

Рюноске Акутагава

I

Була північ. У будинку на вулиці Ціванцзе в Нанкіні, спершись ліктями об старий стіл, блідолиця дівчина-китаянка змусило лизати кавунячі зернятка на тарелі.

Настільна лампа розсівала навколо рідке кволе проміння, і від нього в кімнаті робилося не те що ясніше, а навіть сумніше. В кутку під стіною, обліпленою паперовими, подекуди вже злинялими шпалерами, припорошена запона ховала від людського ока тростяну лежанку, накриту вовняною ковдрою. За столом, наче забуте, видніло блаженське крісло. Якби не ті злиденні меблі, то в такій пустці навіть поглядів не було б за що зачепитися.

Байдужа до всього дівчина час від часу зводила голову і втуплювала спокійні очі у стіну навпроти, де на гачку смиренно висів невеличкий латунний хрест. На хресті розпливчастою тінню проступала невибаглива потерта фігурка стражденного Христа з високо розіп'ятими руками. Щоразу, як дівчина позирала на Христа, в її очах під довгими віями, здавалось, миттю зникав смуток, а натомість зблискував промінь невинної надії. Але тільки вона звертала погляд убік, як мимоволі з її грудей вихоплювалося зітхання, плечі під кофтиною з чорної саєти безсило опускалися, а рука тяглася по кавунячі зернятка на тарелі.

Дівчина та, п'ятнадцятирічна повія Сун Цзіньхуа, щоб звести кінці з кінцями, приймала на ніч клієнтів. Певна річ, у Цзіньхуаї чимало повій з такою зовнішністю, як у Цзіньхуа. Однак такої лагідної треба було ще пошукати серед тутешніх дівчат. На відміну від товаришок по ремеслу, вона ніколи не брехала, не вередувала, а з чарівним усміхом щовечора розважала гостей у цій похмурій комірчині. А коли, випадало, хтось із відвідувачів переплачував, дівчина радо віддавала зайвину ласому до чарки батькові.

Безперечно, така поведінка Цзіньхуа передусім від доброї вдачі. А ще, мабуть, і від того, що покійна мати змалечку прищепила їй (свідком тому розп'яття на стіні) католицьку віру.

До речі, напровесні цього року в комірчині Цзіньхуа збавив цілу ніч молодий японський подорожанин, що приїхав дивитися кінні перегони в Шанхаї і милуватися південними краєвидами. Обнімаючи маленьку Цзіньхуа, що сиділа у нього на колінах, гість у європейській одежі з сигарою у роті раптом зиркнув на стіну і з недовір'ям ламано по-китайському спитав:

- Ти віриш у Христа?
- Атож. Мене в п'ять років охрестили.
- Чого ж тоді ти не кинеш свого ремесла?

Тої миті в його голосі вчувалось глузування. Але Цзіньхуа, поклавши голову з чорним, наче смола, волоссям йому на передпліччя, як і перше, тільки лагідно всміхнулася, виставивши зубки.

- Якби я кинула це ремесло, то ми обоє, батько і я, повмирали б голодною смертю.

- Твій батько дуже старий?

- Так, ледве на ногах тримається.

- Але ж... Хіба ти не знаєш, що таке діло закриє тобі дорогу в рай?

- Ні, - поглянувши на хрест, Цзіньхуа глибоко задумалася. - Гадаю, Христос зрозуміє моє становище. Інакше між ним і поліцаєм з яоцзянської поліційної дільниці не було б жодної відміни.

Молодий японець усміхнувся, понишпорив у кишені, і, вийнявши пару нефритових сережок, власноручно почепив дівчині на вуха.

- Дарую на згадку про минулу ніч. Я їх нещодавно купив, маючи намір відвезти до Японії.

По тих відвідинах Цзіньхуа вперше сама утвердилася у християнській вірі.

Та не минуло й місяця, як благочестиву повію спіткала біда; її тіло взялося пранцюватими ранками. Довідавшись про це, товаришка Чень Шаньча радила пити опійну горілку, а Мао Інчунь люб'язно принесла пілюлі "гунланьвань" і рештки порошку "цзятумі", які сама вживала. Хоч Цзіньхуа вже й гостей перестала приймати, ліки не помагали.

Аж якось завітала Шаньча і всерйоз розповіла хворій ось про який забобонний метод лікування:

- Ти заразилася від гостя, отже якомога швидше передай хворобу комусь іншому. Тоді за кілька днів одужаєш.

Цзіньхуа слухала, підпершись рукою, незворушна. Та, видно, цікавість взяла гору, бо вона неквапом перепитала:

- Це правда?

- Чого ж бо ні, правда. Моя сестра теж не могла видужати. Геть як ти. Та коли передала хворобу гостеві, відразу пройшло.

- А що сталося з гостем?

- Гостя жаль. Він, кажуть, осліп.

Тільки Шаньча вийшла з кімнати, Цзіньхуа впала навколінки, звела очі на розп'яття і почала ревно молитися:

- Милостивий Ісусе Христе. Щоб прогодувати вітця свого, я мушу неподобне діло сповняти. Але воно, те ремесло, нікому не шкодить, лише плямує мене. Тим-то я завжди вважала, що по смерті, навіть якби вона зараз наспіла, я неодмінно попаду в рай. Однак поки я не передам хвороби якомусь гостеві, не зможу, як досі, своїм ремеслом на прожиток заробляти і помру з голоду. Кажуть, я могла б таквилікуватися.

Але я розумію, що мені не годиться з ким-небудь спати на одному ліжку. Адже тоді, рятуючись сама, унещасливлю невинну людину. Та як-не-як, а я все-таки жінка й можу колись піддатися спокусі. Всевишній Ісусе Христе, błагаю, заступися за мене, беззахисну.

Хоч як Шаньча й Інчунь намовляли не кидати ремесла, а Цзіньхуа після тої молитви твердо поклала собі не приймати клієнтів на ніч. Іноді, як прийде знайомий

гість, вона в жодному разі не вволить його бажання, хіба що викурить з ним цигарку.

- Я слабую на жахливу хворобу. Якщо ви ляжете зі мною, то вона перекинеться на вас.

А коли, бувало, підпилий гість, глухий до тих слів, намагався силоміць заволодіти дівчиною, вона не соромилася навіть показати сліди хвороби. Отже, поволі гостей у Цзіньхуа рідшало, і вона опинилася у великій скруті...

І от тої ночі вона, задумана, довго сиділа, спершись об стіл. Як завжди, жоден гість не завітав. Уже запала глибока ніч, усе притихло, тільки десь сюрчав цвіркун. З кам'яної долівки в нетопленій комірчині тендітні ніжки, взуті в капці з чорного шовку, огортав холод. Як і досі, непорушно втупившись у тьмяне світло лампи, Цзіньхуа раптом ворухнулася, помацала нефритові сережки на вухах і здушила позіх. Майже тої миті пофарбовані двері широко розчинилися і знадвору ввалився хтось чужий. Він так жваво відчинив двері, що світло лампи гойднулося і з чадом червоно розлилося по тісній комірчині. У тому світлі, що вдарило в обличчя, гість було хитнувся вперед, до столу, але зразу ж випростався, ступив назад і важко зіперся об двері, що встигли за ним зачинитися.

Цзіньхуа несамохіть підвелася і розгублено зиркнула на незнайомця. Йому можна було дати яких тридцять п'ять років. Гість був у брунатному смугастому піджаку, на голові - кашкет такого ж кольору, сам засмаглий, бородатий, з великими очима. Безперечно, то був чужоземець, але дивна річ - важко було добрати, хто ж він: європеєць чи азіат. Що не кажіть, а він з погаслою люлькою в зубах, з непокірним жмуттям чорного волосся, що вибивалося з-під кашкета, загородивши собою двері, скидався на підпилого мандрівця, що випадково заблукав у чужий дім.

- Чого вам треба? - задерев'янівши перед столом, докірливо поспитала Цзіньхуа, охоплена моторошним передчуттям. Чужак похитав головою: мовляв, не розумію по-китайському. Потім виїняв люльку з рота і незрозумілою м'якою мовою щось мовив. Цього разу вже дівчині з мерехтливими у світлі лампи сережками довелося хитати головою на знак того, що його не розуміє.

Угледівши, як Цзіньхуа збентежено насупила чарівні брови, незнайомиць раптом зареготав, легко скинувши кашкета, невпевненою ходою підійшов ближче й знеможено вмовився на стільці по той бік столу. Хоч Цзіньхуа не могла пригадати, чи десь стрічала цього гостя, але в ту хвилю вона почувала до нього прихильність, наче й справді з ним зналася. Чужинець зачерпнув пригорщу зерняток з таці, але не лузав їх, а, не спускаючи погляду з дівчини, взявся щось говорити то на мигах, то незрозумілою мовою. Певно ж, і того разу Цзіньхуа нічого не второпала, вона тільки неясно здогадалася, що, мабуть, він натякає на її ремесло.

Повії не первина було довгу ніч коротати з чужоземцем, з яким не можна порозумітися по-китайському. Отож, сівши на стілець, як завжди, приязно всміхаючись, вона почала оповідати гостеві якийсь жарт. Незнайомиць відповідав на нього словом-двома (навіть закрадався сумнів, що, може, він усе розуміє), звеселіло реготався і все частіше подавав якісь знаки руками.

Від нього тхнуло горілкою. Але розпашіле обличчя підпилого незнайомця сповнювало атмосферу такою чоловічою силою, що, здавалось, похмура комірчина геть-то посвітлішала. Принаймні дівчині він здався шляхетнішим від усіх, яких тільки доводилось бачити, європейців і азіатів, не кажучи вже про земляків з Нанкіна. Проте її ніяк не покидало відчуття, ніби вона раніше десь бачила його обличчя. Позираючи на чорні кучері над чолом гостя, Цзіньхуа принадливо всміхалася і з усієї сили намагалася згадати, де ж це їй уперше трапився той чоловік. "Може, це той чоловік, що разом з дружиною плив на барці? Е, ні. У того було руде-рудісіньке волосся. А може, той, що в Цзіньхуаї фотографував мавзолей Конфуція? Але, здається, той був набагато старший. Стривай, стривай, схожий на гостя чоловік якось перед рестораном біля моста Лішецяо перед людським натовпом шмагав рикшу по спині товстою тростиною. Можливо... Але той чоловік мав, здається, блакитні очі..."

Поки Цзіньхуа отак розмірковувала, веселий незнайомець знову набив люльку тютюном і тепер пускав клубки запашного диму. Раптом, щось промовивши, він приязно всміхнувся, витягнув два пальці й тицьнув їх перед очі Цзіньхуа. Звісно, всяк зрозумів би, що два пальці означають два долари. Але дівчина, що обіцялась не приймати гостей на ніч, жваво лузаючи кавунячі зернятка, лише двічі заперечливо похитала усміхненим обличчям. Тоді гість, нахабно спершись ліктями об стіл, у тьмяному світлі лампи невідривно дивився на дівчину і простяг три пальці, ждучи відповіді. Стиснувши зубами зернятку, Цзіньхуа відсунула трохи стілець, на її обличчі з'явився розгублений вираз. Гість, напевне, подумав, що вона не хоче віддатися за два долари. Та хіба йому, що не розуміє китайських слів, поясниш причину? Отож, як і перше каючись у своїй необачності, Цзіньхуа звернула байдужий погляд убік і ще раз заперечливо похитала головою.

Однак незнайомець з легким усміхом повагався, витяг чотири пальці й заговорив по-іноземному. Збита з пантелику Цзіньхуа, підперши щоки, не мала сили всміхнутися. Та коли вже дійшло до такого, то, заперечливо хитаючи головою, вона вирішила почекати, доки нарешті гостеві обридне в'язнути. Поки Цзіньхуа роздумувала, на гостевій руці, мов за велінням невидимої сили, випростався і п'ятий палець.

Ще довго тривав між ними такий двобій на митах. За той час гість виказав заavidну впертість: нічого не шкодуючи, він неквапом щоразу випростовував одного пальця, аж поки пропонована плата не сягнула десяти доларів. Та навіть така сила грошей не змогла підірвати її обітницю. Тепер, коли гість розпростер пальці обох рук, Цзіньхуа, стоячи боком до столу, роздратовано тупнула ногою і кілька разів заперечливо хитнула головою. І в ту ж мить підвішений на стіні хрест чомусь зірвався і з легким брязком упав на кам'яну долівку.

Дівчина мерщій простягла руку й обережно підняла розп'яття. У ту хвилину стражденний Христос обличчям був дуже схожий на чужоземця по той бік столу.

"Ось чому мені здалося, ніби я десь його бачила. Адже це Христове обличчя", – притуливши до грудей під кофтиною з чорної саети латунне розп'яття, Цзіньхуа мимоволі кинула на гостя зляканий погляд. Незнайомець час від часу пускав клубок

диму, в світлі лампи вилискувало його сп'яніле обличчя, на губах блукала багатозначна усмішка. Здавалось, його погляд блукав по білій шиї і навколо нефритових сережок. Але така поведінка гостя не пригнічувала Цзіньхуа, а навпаки – видно, навіть лестила її гордості.

Нарешті чужак вийняв з рота люльку, на хвилику замислився і раптом зареготав. Той регіт подівав на Цзіньхуа як навіювання вправного гіпнотизера: вона геть забула про свою благородну обітницю. Перебираючи руками латунний хрест, вона сором'язливо опустила долі всміхнені очі й підступила до незнайомця.

Гість, сягнувши рукою в кишеню штанів, задзеленчав срібняками і хмільними, як раніше, очима хвилину роздивлявся на постать дівчини. А коли ледь помітний усміх в його очах змінився пристрасним блиском, незнайомиць схопився із стільця і щосили стиснув Цзіньхуа в обіймах, притис до піджака, що відгонив горілкою. Як непритомна, Цзіньхуа відхилила назад голову, її бліді щоки заяріли рум'янцем, напіврозплющені очі в захваті прикипіли до обличчя незнайомця. Звісно, тепер уже не було часу думати, що його робити: віддатися цьому дивному чужоземцеві чи відкинутись від його поцілунків і не заразити його своєю хворобою. Наблизившись губами до його зарощеного рота, Цзіньхуа тільки відчула, як у грудях зринає полум'я першої справжньої любові...

II

Минуло кілька годин. Тихе сюрчання цвіркуна в темній комірчині додавало до людського дихання свою сумну осінню ноту. А тим часом сон підносив Цзіньхуа з постелі за сірою запоною високо-високо над дахами в зоряне небо...

Цзіньхуа сиділа на кріслі з червоного сандалового дерева, а перед нею на столі у прекрасних, розмальованих зеленими лотосами й золотими феніксами тарелях і полумисках красувалися розмаїті наїдки: акулячі плавці, варені яйця, копчені коропи й поросятина, юшка з трепангами, – та хіба все перелічиш?

Позаду крісла вікно, запнуте вишневою серпанковою завіскою, а за вікном, мабуть, протікала річка, бо чувся безугавний плюскіт води, наче хтось веслував. Щоправда, дівчині видавалося, ніби вона в Цзіньхуаї, такому знайомому їй від самого малечку. Водночас Цзіньхуа була певна, що сидить у Христовій райській оселі.

Час від часу дівчина переставала їсти й озиралася. Однак у просторій світлиці, опріч колон з вирізьбленими на них драконами, горщиків хризантем з великими пелюстками, розпливчастих клубків пари над стравами, вона нічого не бачила.

Та незважаючи на все це, тільки-но один полумисок на столі порожнів, як миттю звідкись виринав інший, повний, і, паруючи запашним теплом, ставав перед Цзіньхуа. І не встигала вона й торкнутися паличками хоч би й до смаженого фазана, як той, залопотівши крильми, перекидав пляшку шаосінського вина й злітав угору під стелю.

Тим часом Цзіньхуа відчула, що хтось тихцем підступив до неї ззаду. Отож, не випускаючи з рук паличок, вона крадькома озирнулася: там, де вона чомусь сподівалася бачити вікно, у кріслі з червоного сандалового дерева на саетовій подушечці, посмоктуючи кальяна, спокійно сидів чужоземець.

Зиркнувши на нього, Цзіньхуа зрозуміла, що це він сьогодні вночі зайшов до неї

переночувати. Лише одне різнило його від нічного гостя: над його головою не вище одного сяку висіло світле кільце, схоже на триденного місяця-молодика. У ту хвилину на столі перед Цзіньхуа раптом наче вродилася тареля смачної страви. Піднявши палички, дівчина вже хотіла ввігнати їх у заморські ласощі, та, згадавши про чужинця за спиною, глянула через плече й сором'язливо промовила:

- А ви не сядете зі мною до столу?

- Дякую, їж сама. З'їж усе і за одну ніч вилікуєшся від своєї хвороби, - обличчя чужоземця з німбом над головою і трубкою кальяна в роті освітила усмішка, сповнена безмежної любові.

- Значить, ви не хочете пригощатися?

- Я ? Хіба ти не знаєш, що мені не подобаються китайські страви? Адже Ісус Христос ще ні разу не куштував їжі з китайської кухні, - проказавши ті слова, Нанкінський Христос підвівся з крісла й ніжно збоку поцілував приголомшену Цзіньхуа.

Коли Цзіньхуа прокинулася від райського сну, холодне світло осіннього ранку вже розповзлося по тісній комірчині. Але над подібним до човника ліжком за потертою запоною ще тулилася легка теплувата п'ятьма. В тій імлі, звільна повернувшись набік, закутана аж до підборіддя старою ковдрою невиразного кольору, лежала із заплющеними очима сонна Цзіньхуа. На її блідій щоці, мабуть, від учорашнього поту злиплося розкуйовджене волосся, крізь ледь-ледь розтулені вуста визирали невеличкі, як рисинки, білі зубки.

Навіть тепер, коли вже розвіялася дрімота, думки Цзіньхуа ще снувалися навколо хризантем, плюскоту води, смаженого фазана та Ісуса Христа. Однак поступово, як на ліжку яснішало, у сонне видиво Цзіньхуа вривалася груба, зухвала дійсність: у пам'яті яскраво спливла учорашня ніч, і дівчина пригадала, що спала на тростяній лежанці з дивовижним чужинцем.

"А що, коли я заразила його своєю хворобою?.." - подумала Цзіньхуа й відразу засмутилася - їй здалося, що сьогодні вранці не зможе подивитися гостеві прямо в очі. Та найдужче вона побоювалася, що, розплющивши очі, може більше не побачити засмаглого обличчя свого коханого. Тож, якусь хвилю повагавшись, Цзіньхуа боязко розімкнула повіки й оглянула ліжко. Її чекала несподіванка - за гостем, схожим на розп'ятого Христа, й слід загув.

"Аможе, це був лише сон? " Відкинувши з себе неохайну ковдру, Цзіньхуа сіла на ліжку. Протерши очі, вона одслонила важку запону й невдоволеним поглядом обвела кімнату. В холодному ранковому повітрі з жорстокою виразністю проступали обриси різних предметів: старий стіл, лампа, стільці - один перекинутий, другий під стіною, - усе те саме, що й минулої ночі. І не тільки це - серед порозкиданих кавунячих зерняток на столі тьмяно відсвічував латунний хрест. Цзіньхуа мерзлякувато зіщулилась на пом'ятій лежанці й, мружачись від ранкового світла, якусь хвилю неуважно поглядала довкола.

"Ні, то не сон", - прошепотіла до себе Цзіньхуа й задумалась над таємничим

зникненням чужинця. Та чого тут думати? Напевне, він покрадьки вислизнув з кімнати, коли вона спала. Їй не вірилось, не хотілось вірити, що він, такий ніжний уночі, без усякого жалю міг її покинути, не сказавши на прощання жодного слова. На лихо, Цзіньхуа ще й забула взяти у того дивного гостя обіцяні десять доларів.

"А може, справді він утік?" Обхопивши руками обважнілі груди, Цзіньхуа спробувала накинути на плечі чорну сатову кофтину, що валялася на ковдрі. Та нараз її руки зупинилися на півдорозі, а на обличчі свіжою барвою розплився рум'янець. Невже тому, що вона почула за дверима ходу чудного гостя? А може, просяклий у подушку й ковдру горілчаний запах нагадав "їй про сороміцьку ніч? Ні, не тому. Цієї миті Цзіньхуа відчула, що з нею сталося чудо: минула тільки одна ніч, і задавненого сифілісу наче й не було.

"Значить, то був Христос", - знетямлено в одній сорочці, Цзіньхуа майже скотилася з постелі, впала навколішки на прохолодну кам'яну підлогу й піднесла свою ревну молитву святій Марії з Маґдали, що перша розмовляла з воскреслим Христом...

III

Одного вечора весни наступного року молодий японський подорожанин, що колись гостював у Цзіньхуа, знову сидів за столом навпроти неї при тьмяному світлі настільної лампи.

- А хрест уже не висить на стіні? - чомусь цього вечора йому закортіло поглузувати з дівчини. Та Цзіньхуа враз споважніла й заходилась оповідати, як одної ночі Христос зійшов у Нанкіні з неба й вилікував її від хвороби.

Слухаючи ту розповідь, молодий японець міркував собі: "Я знаю того чужинця. Це японо-американський метис. Здається, його звали Джордж Мурі. Перед моїм знайомим, кореспондентом телеграфного агентства Рейтер, він вихвалявся, як, купивши на ніч одну нанкінську повію, християнку, залишив її з нічим, коли вона міцно спала. Я ще досі його пам'ятаю з лиця, бо, перед тим, як прибути сюди, зупинився у тому ж шанхайському готелі, де й він. Той чоловік назвався кореспондентом газети англійською мовою, був дуже непорядний, злої вдачі. Після тої пригоди в Нанкіні він захворів на сифіліс і врешті-решт збожеволів. Можливо, він заразився від тої повії. А тепер ця жінка вважає того ницого метиса Христом. Чи зняти полуду з її очей? А може, ліпше змовчати, - нехай застається із своїми ілюзіями, з яких колись на Заході поставали міфи й легенди?.."

Коли Цзіньхуа скінчила розповідь, японський мандрівець чиркнув сірника й запахав духмяною сигарою. По тому з удаваною запальністю дошкульно спитав:

- Невже це правда? Дивовижно. І ти... і ти після того жодного разу не хворіла?

- Ні, жодного, - лузаючи кавунячі зернятка, поспіхом відказала Цзіньхуа й засвітилася радістю.

У ЧАГАРНИКУ